

5. Римарук І. Три потоки місячного світла. Вибрані вірші. Вид. 3-тє. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛІА-МА-ГА, 2023, 384 с. Серія «Українська поетична антологія».

6. Vinnichuk A. P., Krupka V. P. The problem of the author and lyrical hero in a poetic writing. *International scientific conference «The influence of culture and art on the value orientations of civilization in war and postwar times»* : conference proceedings (August 30–31, 2022. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 105–107.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-624-9-7>

**DIARY EXCERPTS AS A FORM OF PSYCHONARRATIVE (BASED
ON OLHA SALIPA'S PROSE COLLECTION "WARM STORIES
ABOUT THE REAL: HOW TO BE HAPPY DESPITE
EVERYTHING")**

**ЩОДЕННИКОВІ УРИВКИ ЯК ФОРМА ПСИХОНАРАТИВУ
(НА МАТЕРІАЛІ ПРОЗОВОЇ ЗБІРКИ ОЛЬГИ САЛІПИ
«ТЕПЛІ ІСТОРІЇ ПРО СПРАВЖНЄ.
ЯК БУТИ ЩАСЛИВИМ ПОПРИ ВСЕ»)**

Mazhara N. S.

Lecturer at the Department of Ukrainian
Philology and Foreign Literature,
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Zaporizhzhia, Ukraine

Мажара Н. С.

викладачка кафедри української
філології та зарубіжної літератури,
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна

Сучасні літературознавчі дослідження окреслюють нові інтерпретаційні виміри оповідних текстів, зокрема й крізь призму наратології, що передбачає вивчення поетикальних особливостей художніх творів з урахуванням теорії наративу як «логоцентричного розповідання (оповідання, повість, роман тощо) із відповідною структурою та процесом самоздійснення як способу буття оповідного тексту, одночасно об'єкта і акта повідомлення про справжні чи фіктивні події, здійснюваного одним (кількома) наратором, адресований іншому (чи кільком) наратору» [2, с. 89] та психонаративу – «вербального втілення

ситуацій та подій, сфокусованих на описі внутрішнього світу персонажа (його/її психологічних станів, емоцій, почуттів), його/її рис, вчинків та дій, представлених у певних просторово-часових межах» [1, с. 56]. Це пов'язано з тим, що постмодерна література активно послуговується композиційними та наративними засобами і формами психологізації.

Своєрідністю психооповіді вирізняється творчість сучасної української письменниці Ольги Саліпи. Об'єктом нашої розвідки є збірка оповідань «Теплі історії про справжнє. Як бути щасливим попри все» [3], герої якої перебувають у пошуках кохання та щастя, долають життєві випробування, переосмислюють і віднаходять сімейні цінності. Авторка послідовно подає психологічну характеристику подій, використовуючи різноманітні художні засоби для розкриття внутрішнього світу персонажів, передаючи їхні психолого-емоційні стани через учинки, мотивацію, внутрішні монологи, сни, сповідь тощо.

Найбільш вдалою, на наш погляд, формою психонаративу, використаною Ольгою Саліпою, є введення до художнього тексту щоденникових уривків, що не лише яскраво розкривають образ головної героїні оповідання «Щоденник і довге волосся» зі згадуваної вище збірки, а й постають засобом реконструкції її життя, формують долю, сприяють самоідентифікації.

Безіменна героїня проходить шлях від повернення спогадів і відновлення пам'яті – до самоусвідомлення і гармонізації життя: *«Днями звела мене доля з хорошим психологом... кожній людині, щоб зрозуміти, хто вона є, потрібно писати щоденник. А потім, через багато років, перечитувати, порівнювати записи різних періодів»* [3, с. 59]. Героїня вважає себе самодостатньою особистістю, але прокинувшись одного дня розуміє, що психолог мав рацію: вона пропустила щось важливе і мусить це згадати. Тому звертається до юнацького щоденника – «модного зошита із таємницями», який вела у шістнадцятирічному віці.

На перший погляд у щоденнику подано просто будні, спогади та почуття імпульсивної та сповненої романтики дівчини-підлітка. Однак поступово через особисті фрагментарні записи відновлюється минуле, підтверджуючи, що людина нічого не забуває – усе зберігається в потаємних кутках пам'яті. Гортаючи разом із героїнею цей щоденник, читач має змогу відчутти її емоційний стан, розібратися у когнітивних схемах дитинства і дорослого життя: *«Ті майже дитячі емоції... Таких не буває вже ні у двадцять, ні у тридцять. Може, правду кажуть, що в шістнадцять промовляє душа?»* [3, с. 59].

Ольга Саліпа використовує цікаву форму психонаративу: повсякчас перемишлює минуле й теперішнє головної героїні, заглиблюючись

у її внутрішній світ і змушуючи порівнювати юнацькі мрії, захоплення, бажання з досвідом дорослого життя та його реаліями. Щоденник реконструює події минулого, але з накладанням дорослих схем: перед читачем постає паралельний світ юнацтва та дорослого життя з часовою відстанню у п'ятнадцять років.

Основою для поєднання розрізнених щоденникових уривків стало духовне самозаглиблення головної героїні, самоаналіз пережитих подій. Юнацькі записи є оптимістичними, життєствердними: *«01.06.1998. Мій щоденнику, сьогодні був звичайний літній день: я прокинулася раніше, ніж зазвичай, сходила з мамою на ринок. Там зустріла колишніх однокласників, яких не бачила. Дехто подорослішав... По обіді кілька годин слухала музику в кімнаті, мріяла...»* [3, с. 59–60]. Натомість самоідентифікація героїні у дорослому сьогоденні позначена депресивними ознаками, агресією, низькою самооцінкою: *«01.06.2013. Я ненавиджу ринки... Встаєш на світанку, поспішаєш на маршрутку, потім тягнеш через усе місто важенні пакети з продуктами й речами... Не скуповуюся на ринку вже багато років, але сьогодні в гості приїхала мама. А з нею краще не сперечатися: ринок – то ринок... Не дай Боже, під час такого походу зустріти однокласників! ... Сусіди вмикають гучно музику – втратили совість, скільки ж можна?!»* [3, с. 59–60]. Колись мрійлива, комунікабельна, залюблена в музику дівчина перетворюється на нервову дорослу жінку, котра переймається соціальним статусом, посадою, залежить від чужого схвалення.

Проблеми дорослого життя поступово ще більше загострюються та протиставляються: *«12.06.1998. Сьогодні вийшли з подругами гуляти в парк. Там я побачила його... Він мав побачення з іншою дівчиною... чому на її місці не можу бути я? Його кохання – ось чого мені бракує для щастя... »* [3, с. 60–61]; *«12.06.2013. Боже, скільки проблем! І чому все це трапляється зі мною? ... На вулиці літо, а я ще жодного разу не вийшла на вулицю просто так, погуляти, помилуватися природою. Постійно поспішаю... І знову час. Це чи не єдине, чого мені бракує для щастя»* [3, с. 61]; *«28.06.1998. Мій щоденнику! Сьогодні в мене щасливий день – я перемогла в олімпіаді з інформатики! ... я довела всім, що найкраща! Я ж переможниця! Незабаром обиратиму собі професію. Тепер точно знаю, що вона буде пов'язана з комп'ютерами. Просто завтра знайду репетитора з інформатики й сяду за книжки... Я можу ще стільки нового дізнатися!»* [3, с. 62]; *«28.06.2013. Люблю свою роботу! За що? За зарплату... я завжди намагаюся робити свою роботу якісно, бо потім лінки переробляти... Кілька разів залишалася на роботі довше, кілька документів взяла додому – і премія у мене в кишені...»* [3, с. 62]. Повертаючись додому вона помічає у вітрині

книжкової крамниці розкішне видання з інформатики, але його ціна – уся її премія: *«Колись замолоду я за таку книжку віддала б не те що всі гроші – життя! Дякувати Богу, часи мрії і захоплень минули. Спокійно повз книгарню рушила до найближчого супермаркету. Сьогодні приготую щось особливе на вечерю»* [3, с. 62]. У процесі дорослішання героїня втрачає сенс життя, забуває про мрії, захоплення, витрачає весь час на роботу, яка не приносить їй задоволення. Вона самотня, пригнічена, не має справжньої дружньої підтримки: *«15.07.1998. У мене є найкраща подруга – Настя. Ми з нею не можемо прожити одна без одної й дня. Усюди вдох... Може вступимо навіть до одного вишу, бо не уявляю, як ми житимемо в різних містах...»* [3, с. 63]; *«15.07.2013. Уже тиждень не можу додзвонитися до Насі, подруги дитинства. От чому вона зникає, щойно приходить час віддавати позичені гроші? ... Інколи хочеться через це втекти в інше місто, змінити номер телефону... Настя – це не просто людина з дитинства. Це тягар з дитинства...»* [3, с. 63].

Щоденникові записи та роздуми дорослої героїні свідчать про те, що найбільший душевний біль вона відчуває через втрату першого кохання: *«30.07.1998. Я так сильно його люблю! Хочу завжди бути поруч. Обіймати його цілувати! ... Усі подруги заздять мені, бо я зустрічаюсь з найкращим хлопцем у школі! ... Моє щастя буде вічним, якщо він буде зі мною!»* [3, с. 63-64]; *«30.07.2013. Сьогодні випадково зустріла його на вулиці. ... У нього все добре: гарна робота, кохана дружина, маленька донечка... Я радію – адже в нього все гаразд... Я знаю, що ми ніколи не змогли б жити під одним дахом – у кожного з нас надто важкий характер... Я завжди буду щасливою, якщо знатиму, що щасливий він...»* [3, с. 64].

Щоденник героїні не має на меті презентувати правильне мислення чи остаточну істину, він спрямований на розкриття особистості в її неповторності, своєрідності, зображуючи всі її страхи, біль, переживання. Осягнення змісту щоденникових записів надає героїні можливість переосмислити власне життя, згадати про нереалізовані мрії та бажання, віднайти внутрішню рівновагу: *«Найперше беру відпустку. Відпочинок – це те, що треба!»* [3, с. 64]; *«Просто зараз надішлю резюме до однієї відомої фірми. Звісно, конкурс серйозний, але хіба я не найкраща?»* [3, с. 64]; *«Десь у мене був номер телефону спортзалу... Запишуся на завтра!»* [3, с. 65]; *«У гаманці – отримана вчора зарплата. На хорошу книгу з інформатики вистачить, бо й справді за папірцями на роботі вже забула, коли читала щось корисне для себе!»* [3, с. 65]; *«Улюблена соцмережа. Він – онлайн. Пишу повідомлення: «...ти найкращий чоловік, якого я будь-коли знала!»*

[3, с. 65]; *«Набираю призабутий номер: Настю, привіт! Та забудь ти про ті гроші! Я стільки всього маю тобі розповісти...»* [3, с. 65].

Щоденник у творі виконує функцію не лише художнього прийому, а й інструмента психотерапевтичного самопізнання, що дозволяє героїні осмислити власне життя, подолати внутрішні травми, відновити віру в себе й відкритися світові. Через поєднання минулого, теперішнього та майбутнього формується багатовимірний психонаратив, у якому індивідуальний досвід героїні набуває універсального сенсу.

Отже, психонаративна стратегія Ольги Саліпи сприяє художньому втіленню ідеї духовного зростання особистості, демонструючи, що усвідомлення власного минулого є необхідною умовою досягнення внутрішньої цілісності та життєвої гармонії.

Література:

1. Ізотова Н. П. Лінгвопоетика англомовного художнього психонаративу (на матеріалі романів Дж. М. Кутзее). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія*. Т. 19. № 1. 2016. С. 55–64.
2. Літературознавча енциклопедія : у двох томах. Т. 2 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. 624 с.
3. Саліпа О. Теплі історії про справжнє. Як бути щасливим попри все. К. : Брайт Букс, 2021. 173 с.